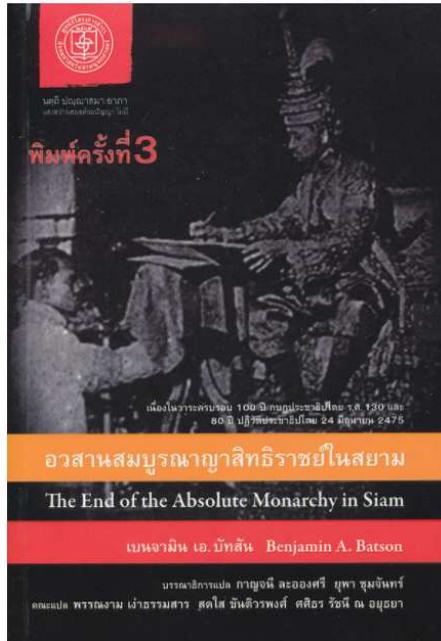

ปริทัศน์หนังสือ

อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม

ธีรศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์* | THAMRONGSAK PETCHLERTANAN

อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม เป็นหนังสือวิชาการที่ให้ข้อมูลและบทวิเคราะห์ทั้งรอบด้านและลึกซึ้งที่สุดที่ตีพิมพ์เกี่ยวกับรัชสมัยสุดท้ายของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม แม้งานนี้จะเขียนและพิมพ์มาแล้วถึง 4 ทศวรรษ แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาอื่นใดที่อธิบายภาพอดีตในหกปีกว่านี้ได้อย่างเท่าเทียม

ภาพที่ 1 ปกหนังสืออวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม

ที่มา : อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม, 2560 :

<http://www.rimkhobfabooks.com/978-616-7202-29-7>

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

หนังสือ อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม ของ เบนจามิน เอ. บัทสัน (1942-1996/2485-2539) เป็นการปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่เสนอต่อโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยคอร์เนล ซึ่งค้นคว้าเอกสารในไทยและเขียนในช่วงปี 2515-2517 ต่อมาจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกฟอร์ด ปี 2527 ในชื่อ The End of the Absolute Monarchy in Siam อีก 16 ปีต่อมาจึงมีพิมพ์ฉบับแปลไทยในปี 2543

คำถามสำคัญของงานศึกษาทางประวัติศาสตร์ อวสานฯ นี้คือ ทำไมระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เพิ่งถูกสร้างขึ้นเมื่อปี 2435 จึงจบลงอย่างรวดเร็วในปีปฏิวัติ 2475 โดยคณะราษฎรหรือพลังกลุ่มข้าราชการ เท่ากับวาระบอบพระมหากษัตริย์ของรัชกาลที่ 5 ที่มีกล่าวกันถึงความสำเร็จอย่างมากมายในด้านต่างๆ นั้น ก็มีอายุได้เพียง 40 ปีเท่านั้น ทำไมระบอบบนี้จึงอายุไม่ยาวนาน

บัทสันเป็นคนอเมริกัน เรียนจบปริญญาตรีด้านคณิตศาสตร์ แต่ก็ชอบวิชาประวัติศาสตร์ หลังเรียนจบไปทำงานด้านคอมพิวเตอร์ให้กับ NASA และต่อมาในปลายทศวรรษ 2500 ก็เข้ามาเป็นอาสาสมัคร Peace Corps ในไทย กลับจากไทยก็ไปเรียนต่อปริญญาโทและเอกที่คอร์เนล ดังนั้น บัทสันจึงอ่านเขียนไทยได้อย่างดี หลงใหลในเรื่องของไทย ใช้เวลาศึกษาอ่านเอกสารชั้นต้นในหอจดหมายเหตุแห่งชาติของไทย

หนังสือเล่มนี้ใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ แต่มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในแบบรัฐศาสตร์คือ ระบอบการเมืองทุกระบอบต่างพยายามปรับตัวเพื่อรักษาสถานะนำทางอำนาจและผลประโยชน์ของชนชั้นผู้ปกครอง แต่ถ้าระบอบการเมืองใดนั้นไม่อาจปรับตัวได้ หรือปรับตัวได้อย่างแข็งขันไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางบริบทด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ระบอบการเมืองนั้นก็ต้องอวสาน

แทนที่จะไปศึกษาบทบาทของคณะราษฎรต่อปฏิวัติ 2475 ซึ่งในช่วงเวลานั้นก็แทบไม่มีงานศึกษาวิจัยชิ้นสำคัญใดๆ ในสถาบันการศึกษาชั้นสูงของไทย บัทสันได้เลือกที่จะเข้าใจบทบาทพระมหากษัตริย์สยามและเครือข่าย อันเป็นแก่นกลางทางอำนาจโดยตรง ขณะที่ในห้วงนั้น การศึกษาบทบาทรัชกาลที่ 5 ในด้านต่างๆ กำลังเป็นกระแสหลักในหลักสูตรปริญญาโทประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของไทย แต่บัทสันมุ่งค้นหา

คำตอบโดยเน้นสืบค้นรัชสมัยสุดท้ายของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า ใน 6 ปีกว่าที่พระปกเกล้าฯ ครองราชย์ในระบอบนั้น ได้มีแนวคิดและการดำเนินงานอย่างไร ปฏิบัติจากเหล่าคณะเจ้านายชั้นสูงและข้าราชการเป็นอย่างไร เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของสยามในห้วงนั้นมันมีผลอย่างไร และสัมพันธ์อย่างไรกับกระแสบริบทโลก

บทสันเริ่มบทที่ 1 ในชื่อ “สยาม, ราชธานีไทยกับมหาอำนาจตะวันตก” ด้วยภาพรวมของพัฒนาการที่สยามถูกเปิดประเทศโดยชาติตะวันตกเพื่อการค้าเสรี ดังนั้น กษัตริย์สยามสมัยรัชกาลที่ 4-5 จึงคว้าโอกาสอันดีนี้พัฒนาราชวงศ์เข้าสู่ความเป็นชนชั้นนำสมัยใหม่เลียนแบบตะวันตก และรวบอำนาจเข้าสู่พระราชวังหลวงกรุงเทพฯ นำเข้าสู่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งเป็นรัฐของกษัตริย์ตะวันตก เข้ามาสวมทับการปกครองแบบราชาธิปไตยดั้งเดิมของสยาม แต่ชนชั้นกลางในสยามและคนตะวันตกก็มองเห็นสยามที่แตกต่างจากญี่ปุ่นที่ก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจเท่าเทียมกับโลกตะวันตก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการค้าและสังคมในสยามของยุคสมัยอันยาวนานของรัชกาลที่ 5 ก็ส่งผลเป็นประเด็นปัญหาที่ซับซ้อนให้กับอีกสองรัชกาลถัดมา โดยสมัยรัชกาลที่ 6 ที่ทรงเป็นนักประพันธ์และสร้างมรดก “ชาตินิยมศักดิ์ดินนา” ที่ฝังไว้ในกับสยาม แต่ต้องเผชิญหน้าอย่างมากกับปัญหาเศรษฐกิจและงบประมาณของประเทศจากการบริหารงานของรัฐบาลพระองค์

บทที่ 2 “ปีแรกในรัชสมัย” รัชกาลที่ 7 ที่เริ่มด้วยปัญหาการสืบราชสมบัติในปลายสมัยรัชกาลที่ 6 กับการได้เป็นกษัตริย์ในแบบ “ม้ามืด” จึงต้องจัดตั้งเจ้านายอาวุโสขึ้นเป็น “อภิรัฐมนตรี” เพื่อสร้างความชอบธรรมในแก่พระองค์ แต่รัฐบาลใหม่ก็ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจด้วยมาตรการเข้มงวดทางเศรษฐกิจและตัดลดงบประมาณ ในช่วงท้ายได้นำเสนอประเด็นความพยายามของรัชกาลที่ 7 ที่มุ่งหาความเปลี่ยนแปลงที่จะรักษาระบอบราชาธิปไตยให้คงอยู่และทันสมัย โดยการเชิญ ฟรานซิส บี. แซयर อดีตที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศมากรุงเทพฯ เพื่อปรึกษาเรื่องปัญหาต่างๆ ของสยามที่พระองค์ทรงใคร่ครวญและกำลังเผชิญ

บทที่ 3 “พระมหากษัตริย์กับพระราชอาณาจักร : สมเด็จพระนารายณ์มหาราชยามสนทยา” บทนี้ บทสันรวมศูนย์ประเด็นในเรื่องบทบาทและการใช้เวลาของรัชกาลที่ 7 ใน

ฐานะพระมหากษัตริย์ โดยใฝ่เรียงให้เห็นถึงกลไกการติดต่อสื่อสารและการสั่งการที่ออกไปจากพระองค์จากกรมราชเลขาธิการ สัมพันธภาพที่มีกับอภิรัฐมนตรี เจ้านาย อาวุโส คณะเสนาบดีที่ล้วนเป็นเชื้อพระวงศ์ และข้าราชการ ทั้งในกรุงและการปกครองท้องถิ่น ระบบบ่อน้ำรัชกาลที่ 5 ผู้ทรงสร้างนั้นตระหนักดีว่า พระมหากษัตริย์ทำหน้าที่แบบ นายกรัฐมนตรีอังกฤษด้วย (prime minister) ดังนั้น เรื่องทุกเรื่องจึงวิ่งเข้าสู่การตัดสินใจ พระทัยของพระองค์ รวมไปถึงการการตัดสินใจความขัดแย้งของเสนาบดี การร้องทุกข์ ประทานที่ประชุม พระราชพิธี และการให้พระบรมราโชวาทในงานต่างๆ พระองค์ทรงใช้เวลาอ่านเอกสารต่างๆ อย่างละเอียดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในช่วง 6 ปีกว่ารัชกาลที่ 7 ทรงเสด็จต่างประเทศหลายประเทศมาก เมื่อเทียบกับรัชสมัยก่อนที่ทรงไปเพียง 1 ครั้งในรอบ 15 ปี และทรงเสด็จในประเทศภาคต่างๆ ยกเว้นภาคอีสาน

บทที่ 4 “โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม” บทสนเริ่มด้วยประเด็นการขยายตัวของหนังสือพิมพ์และนิตยสาร และความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องต่างๆ แม้รัฐบาลคณะเจ้าจะใช้จ่ายเงินเพื่อสนับสนุนหนังสือพิมพ์และควบคุมความคิดเห็น ขณะเดียวกันก็เป็นประเด็นให้ขบคิดว่ารัฐบาลคณะเจ้าจะแสวงหาแนวทางในการควบคุมหนังสือพิมพ์ได้อย่างไร ตามด้วยประเด็นนักประพันธ์ยุคใหม่ 3 คน ม.จ.อากาศดำเกิง ดอกไม้สด และ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ในด้านการศึกษาที่ “ก้าวหน้าอย่างช้าๆ” เรื่องนักเรียนทุนนักเรียนนอก ประเด็นปัญหาระหว่างนักเรียนทุนและนายปรีดี พนมยงค์กับพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ อัครราชทูตไทยประจำปารีส วารสารสามัคคีสารของชนชั้นนำสยามที่ชื่อเป็นไทยแต่เขียนในนี้ทั้งหมดเป็นภาษาอังกฤษ ประเด็นศาสนา พระ และปัญหาหารัฐบาลคณะเจ้ากับชาวจีนในสยาม

ส่วนพื้นที่กว่าครึ่งของบทนี้ได้ฉายภาพในประเด็นเศรษฐกิจของทศวรรษสุดท้ายของระบอบนี้ ภาพรวมของการค้าส่งออกและนำเข้า ประเด็นภาษีต่างๆ และรายรับรายจ่ายของรัฐบาล การขาดดุลงบประมาณและการตัดทอนงบรายจ่ายของรัฐบาล นโยบายด้านการเกษตรและที่ดินของสมบูรณาญาสิทธิราชย์

บทที่ 5 “โลกทางการเมือง” บทสนสรุปหลักสำคัญไว้แต่ต้นบทว่า เป้าหมายสำคัญทางการเมืองของรัชกาลที่ 7 และที่ปรึกษาของพระองค์ “คือการสร้างความ

ทันสมัยและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันกษัตริย์” ในบริบทอาณานิคมกำลังจบ
กระแสประชาธิปไตยและกระแสแบบชาวยุโรปกำลังเพิ่มระดับมากขึ้น ระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์กำลังถูกโคตโคต และการปรับตัวที่เชิงรุกก็อาจไม่สามารถรักษา
ระบอบนี้ไว้ได้อีกต่อไป บทนี้จึงให้รายละเอียดทั้งแนวความคิดและการดำเนินงานของ
รัชกาลที่ 7 ตั้งแต่วันแรกที่ขึ้นครองราชย์ ผ่านความพยายามคิดรูปแบบทางการเมืองไว้ใน
รูปกฎหมาย การอภิปรายถึงปัญหาต่างๆ ของสยาม การปะทะกับพลังอำนาจของกลุ่ม
เจ้านายอาวุโส และจบลงด้วยบันทึกท้ายสุดที่พระองค์มีถึงเจ้านายกลุ่มหนึ่งว่า “เราจะ
สอนให้คนไทยนิยมการปกครองอย่าง Absolute Monarchy ได้หรือ ฉันทสงสัยมาก
เพราะถ้าทำเดี๋ยวนี้ มันช้าเกินไปเสียแล้ว”

บทที่ 6 “คอมมิวนิสต์ นักชาตินิยม และนักล่าอาณานิคม” บทนี้ได้ฉายภาพให้
เห็นว่ารัฐบาลคณะเจ้าสมัยรัชกาลที่ 7 พิจารณาความเปลี่ยนแปลงของโลกและรอบบ้าน
อย่างไร มีผลกระทบต่อยุทธศาสตร์หรือไม่ โดยเฉพาะต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กลุ่ม
คนจีนอพยพและลูกหลานจีนในสยามยังคงเป็นประเด็นที่รัฐบาลคณะเจ้าให้ความสำคัญ
ที่สุด ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากรัชสมัยก่อนที่เรียกร้องความภักดีต่อพระมหากษัตริย์สยาม
จากคนจีน ไม่ใช่ยังจงรักและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงล้มราชวงศ์จิ้นแล้วสถาปนา
ระบอบสาธารณรัฐขึ้น การติดตามสืบข่าวและมาตรการจับกุมชาวจีนที่เคลื่อนไหวยังมี
อย่างต่อเนื่อง ในปี 2470 รัชกาลที่ 7 ทรงตั้งข้อสังเกตว่า แม้คำสอนของซุนยัตเซนผู้นำ
จีนจะไม่เป็นคอมมิวนิสต์ แต่พรรคก๊กมินตั๋งที่ได้รับความสนับสนุนจากโซเวียตนั้นเป็นพรรค
“บอลเชวิค” แบบโซเวียตไปแล้ว นั่นคือเป็นคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลคณะเจ้า
แม้จะกังวลใจอย่างมากในเรื่องคอมมิวนิสต์นี้ แต่ก็ยังพิจารณาว่าไม่ได้เป็นภัยคุกคามต่อ
ประเทศอย่างทันทีทันใด การกบฏต่อผู้ปกครองชาวอังกฤษในพม่าได้รับการแปลความว่า
เป็นเรื่องของพวกผิวดำ ส่วนชาวเวียดนามที่มีการเคลื่อนไหวมากในแผ่นดินอีสาน รัฐบาล
คณะเจ้าก็กังวลต่อการเผยแพร่ลัทธินี้ลงสู่ประชาชน แม้ว่าอีกด้านจะเข้าใจดีว่าคน
เวียดนามกำลังต่อสู้เพื่อเอกราช บทนี้จบด้วยบทบาทของสยามในเวทีระหว่างประเทศ
ทั้งที่สันนิบาตชาติ และมีติสัมพันธ์ระหว่างสยามกับมหาอำนาจตะวันตกกับญี่ปุ่น

บทที่ 7 “วิกฤติเศรษฐกิจ” บทนี้ได้เน้นถึงความปั่นป่วนวุ่นวายทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงสองปีท้ายของระบอบนี้ ขณะที่สี่กว่าปีต้นสมัยรัชกาลที่ 7 รัฐบาลคณะเจ้ายังคงสามารถประคับประคองภาวะปัญหาของระบบการเงินการคลังของประเทศได้ ปัญหาเศรษฐกิจจาโถมในกลางปี 1930 ด้วยรายงานว่าเก็บเกี่ยวพืชผลไม่ได้ ตามด้วยราคาข้าวตกต่ำ และราคาดีบุกตกต่ำ ส่งผลให้ปีต่อมาเป็นปีแห่งความวุ่นวาย รัฐบาลตัดสินใจลดเงินเดือนข้าราชการลงทั้งหมด ดุลข้าราชการ ยุบหน่วยงาน เกิดความขัดแย้งระหว่างกระทรวงเรื่องงบประมาณกลาโหม จนเสนาบดีกลาโหมลาออก แต่วิกฤติถูกกระหน่ำซ้ำด้วยการออกจากมาตรฐานทองคำของอังกฤษ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา กระทั่งเสนาบดีคลังที่ไม่ได้เป็นเจ้านายต้องลาออก กลายเป็นว่าภาพรัฐบาลคณะเจ้ารวมศูนย์อำนาจมากขึ้น จากนโยบายสู้รักษาค่าเงินบาท ก็ต้องกลายเป็นปล่อยค่าเงินลอยตัวหลังจากเงินหมดคลังสำรอง และตามมาด้วยวิธีการแก้ไขปัญหาที่กระทบประชาชนอย่างมากโดยการเพิ่มภาษีและเร่งรัดการจัดเก็บภาษีให้มีการเก็บภาษีเงินเดือน แต่ก็ถูกวิจารณ์ว่าไม่เพิ่มการเก็บภาษีจากชนชั้นสูงและคนมั่งมี ทั้งยังเก็บภาษีซื้อจากรัฐชูปการ เสี่ยงวิจารณ์ของประชาชนออกไปในแนวทางความไม่ยุติธรรม และระบบไม่ชอบธรรม เช่น “การเก็บภาษีโดยไม่มีตัวแทนในสภา” รัชกาลที่ 7 ทรงต้องกล่าวให้ประชาชนและข้าราชการ “เห็นใจ” พระองค์กับปัญหาที่รุนแรงในระดับสงครามเศรษฐกิจในครั้งนี้ บทสั้นจบบทนี้ลงด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ของสยามก่อนปฏิวัติ 1932 เพียงเดือนเดียวว่า “สภาวะทางการเงินที่ผิดเคืองมักนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเสมอ และสยามก็คงจะไม่หลุดพ้นจากกฎข้อนี้”

บทที่ 8 “อวสานของระบอบเก่า” บทนี้เริ่มอย่างกระชับในเรื่องปฏิวัติ 2475 แต่หลังจากนั้นประเด็นสำคัญคือการจัดเก็บภาษีจากคนรวย และการพูดถึงการบริบทพิธีของเชื้อพระวงศ์เพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีทรัพย์สินมากทั้งภายในและต่างประเทศ แต่ก็เต็มไปด้วยข่าวลือข่าวร้ายและแผนการโจมตีรัฐบาลใหม่ รัฐบาลคณะราษฎรได้หาทางหยุดการตัดยุบลดทอนข้าราชการและหน่วยงานจากนโยบายของระบอบเก่า ขณะที่ได้ลดขนาดของหน่วยงานที่แวดล้อมราชสำนักและเป็นหน่วยงานแกนหลักของระบอบเก่าลงรวมทั้งข้าราชการในสังกัดด้วย เหตุการณ์ในรอบ 2 ปีหลังปฏิวัติ 2475 ที่เต็มไปด้วยการ

ฝันผวน การต่อสู้ปะทะกันของระบอบเก่ากับระบอบใหม่ ทั้งด้วยกำลังในกบฏบวรเดช ตุลาคม 2476 และสิ้นสุดรัชสมัยโดยการสละราชย์ของรัชกาลที่ 7 เมื่อมีนาคม 2477 ในส่วนท้ายของบท บทสันได้เล่าถึงการขึ้นมาธิบดีบาทพหุนช่วยรัฐบาลใหม่ของ 3 เจ้านายรุ่นใหม่ ม.จ.วรรณไวทยากร พระองค์เจ้าอาทิตยฯ และ ม.จ.สกลวรรณากร และเล่าถึงชีวิตเจ้านายที่เป็นอภิรัฐมนตรีและบุคคลสำคัญของรัชสมัยนี้ รวมทั้งรัชกาลที่ 7

การอ่านงานศึกษาเล่มนี้ ไม่ควรพลาดที่จะอ่านเชิงอรรถอ้างอิงในแต่ละบทไปด้วย เพราะเต็มไปด้วยการอธิบายเรื่องต่างๆ อีกมากมาย จากการค้นคว้าเอกสารชั้นต้นของราชสำนักและรัฐบาลสยามที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

งานศึกษาเล่มนี้มีน้ำเสียงที่เห็นอกเห็นใจต่อรัชสมัยที่ต้องเผชิญหน้ากับวิกฤติที่ก่อตัวสืบเนื่องมาจากรัชสมัยพระราชบิดาและพระเชษฐารอบด้าน ขณะเดียวกันก็ให้ภาพชีวิตที่เป็นจริงของรัชกาลที่ 7 ในแบบที่ผู้อ่านไม่สามารถอ่านได้จากที่ไหนมาก่อนในฐานะที่ทรงเป็นปुरुชน

ท้ายเล่มยังมีภาคผนวกที่ทรงค่า ได้แก่

- ก) รายพระนาม/นาม อภิรัฐมนตรี เสนาบดีกระทรวงต่างๆ และเวลาในการดำรงตำแหน่ง
- ข) พระราชบันทึก “ปัญหาของสยาม” ที่ทรงปรึกษากับ ดร.ฟรานซิส บี. แซยร์ และของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (แปลจากภาษาอังกฤษ)
- ค) “ประชาธิปไตยในสยาม” พระราชบันทึกของรัชกาลที่ 7 (แปลจากภาษาอังกฤษ)
- ง) “ประเภทการปกครองและเศรษฐกิจของสยาม” บทวิเคราะห์สยาม โดยกรรมการสยาม กุมภภาพันธุ์ ปี 1930
- จ) เอกสารสละราชย์สมบัติของรัชกาลที่ 7

ในส่วนบรรณานุกรม ฉบับพิมพ์ไทยนี้ไม่ได้นำรายชื่อเอกสารและหนังสือบทความจำนวนมากของผู้เขียนมาพิมพ์ไว้ด้วย แต่ได้แปล “ข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐาน” ของบทสันมาเพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงที่มา ลักษณะของเอกสาร และข้อจำกัดของ

เอกสารที่ส่งผลต่อการวิเคราะห์หรืออธิบายอดีต เพราะหลักวิชานั้น การสร้างประวัติศาสตร์ไม่ใช่จะเขียนอะไรก็ได้ตามที่คิดอยากเขียน แต่ต้องมีหลักฐานที่มากและพอเพียง ขณะเดียวกัน ประวัติศาสตร์ก็อาจผิดเพี้ยนหรือเป็นเพียงเรื่องปลอมๆ ได้ ถ้าผู้สร้างอดีตในปัจจุบันได้ตั้งใจที่จะให้อดีตนั้นได้เป็นแบบที่ตนต้องการ

งานของเบนจามิน เอ. บัทสัน หนึ่งเล่มที่ได้พิมพ์เผยแพร่ก่อนที่วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะแล้วเสร็จ คือ “อนาคตทางการเมืองสยาม : เอกสารจากรัชสมัยสุดท้ายของสมบูรณาญาสิทธิราชย์” (Siam's Political Future: Documents from the End of the Absolute Monarchy.) พิมพ์ปี 1974/2517. บัทสันเป็นนักศึกษาที่ค้นคว้าเอกสารสมัยรัชกาลที่ 7 และรวบรวมหนังสือรวมเอกสารทางการเมืองนี้ไว้ในโลกภาษาอังกฤษเพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาสังคมการเมืองไทย อย่างไรก็ตาม นักวิชาการในประเทศไทยในยุคนั้นก็ใช้แนวทางเอกสารนี้ ปรับสร้างวาทกรรมให้กับยุคสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ว่ามี “แผนพัฒนาประชาธิปไตย” ซึ่งทั้งสองระบอบการเมืองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) กับ ประชาธิปไตย (Democracy) นั้นแม้ว่าต่างก็มาจากตะวันตกด้วยกัน แต่ทั้งสองระบอบก็อยู่กันคนละปลายด้านของเส้นตรง

เอกสารอ้างอิง

เบนจามิน เอ. บัทสัน. (2543). **อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม**. แปลจาก

The End of the absolute Monarchy in Siam. ของ Benjamin A. Batson.

แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร, สดใส ชันติวรพงศ์ และศศิธร รัชณี ณ

อยุธยา. บรรณาธิการแปลโดย กาญจน์ ละอองศรี และ ยุพา ชุมจันทร์.

กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.